

Sezona
2011/12

Lutkovno gledališče Ljubljana

Krekov trg 2, 1000 Ljubljana
telefon: 01 3000 970
faks: 01 3000 980
e-pošta: info@lgl.si
spletna stran: www.lgl.si

Blagajna LGL

(vhod pri vzpenjači) je odprta od ponedeljka do petka med 9. in 19. uro, ob sobotah med 9. in 13. uro in uro pred predstavo.
Informacije: www.lgl.si
Telefon: 01 3000 982, 080 2004

Kartica KU KU vam omogoča nakup vstopnic pri blagajni in po internetu. Vstopnice za tekoči mesec si lahko zagotovite v predprodaji.

Gledališki list, sezona 2011/12

Izdalo: Lutkovno gledališče Ljubljana
Za izdajatelja: Uroš Korenčan
Odgovorna urednica: Ajda Rooss
Tehnična urednica: Lidija Franjič
Lektura: Tatjana Stanič
Ilustracije: Barbara Stupica
Fotografija: Nejc Saje
Oblikovanje: Špela Čadež
Tisk: Kocman Grafika, d. n. o.
Naklada: 1000 izvodov

Poleg Ministrstva za izobraževanje, znanost, kulturo in šport Republike Slovenije in Mestne občine Ljubljana – Oddelka za kulturo nam uresničevanje programov omogočajo še:

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST, KULTURO IN ŠPORT

Mestna občina
Ljubljana

Medijski pokrovitelji:

GEORGE ORWELL – ANDREJ ROZMAN ROZA

ŽIVALSKA FARMA

Lutkovno gledališče Ljubljana

Krekov trg 2, 1000 Ljubljana

telefon: 01 3000 970

faks: 01 3000 980

e-pošta: info@lgl.si

spletna stran: www.lgl.si

Blagajna LGL

(vhod pri vzpenjači) je odprta od ponedeljka do petka med 9. in 19. uro, ob sobotah med 9. in 13. uro in uro pred predstavo.

Informacije: www.lgl.si

Telefon: 01 3000 982, 080 2004

Gostovanja in organizirani obiski šol in vrtcev:

Edita Golob, tel.: 01 3000 976, organizacija@lgl.si

www.twitter.com/lutkovno

www.facebook.com/LutkovnoGledalisceLjubljana

LutkovnoGledalisceLjubljana

spletna prodaja vstopnic

<http://lgl.mojekarte.si>

Svet Lutkovnega gledališča Ljubljana

dr. Milena Mileva Blažič (predsednica), mag. Mojca Jan Zoran (namestnica predsednice), mag. Nina Kalčič, Barbara Rogelj, Alojz Sedovnik

Strokovni svet Lutkovnega gledališča Ljubljana

dr. Blaž Lukan (predsednik), Brane Vižintin (namestnik predsednika), Matjaž Loboda, mag. Jasna Vastl, dr. Mateja Pezdirc Bartol

LGL je član naslednjih združenj:

GEORGE ORWELL – ANDREJ ROZMAN ROZA

ŽIVALSKA FARMA

Režija: Vito Taufer

Likovna podoba: Barbara Stupica

Glasba: Mitja Vrhovnik Smrekar

Avtor songov: Andrej Rozman Roza

Lektura: Tatjana Stanič

Asistent režiserja: Daniel Day Škufca

Oblikovanje luči: Tomaž Štrucl

Tehnolog: Zoran Srdić

Nastopajo:

Major, Napoleon, Boksar, Janežič: Brane Vižintin

Kepca, Mojzes, Minimus, Miha: Iztok Lužar

Benjamin, Cvilek, Joco: Gašper Malnar

Detelja, Benjamin: Martina Maurič Lazar

Metka, Pupi: Polonca Kores

Kokoš, Dolinškova: Nina Skrbinšek

Krava, Psica, Pipi, Janežičeva: Urška Hlebec

Petelin, Dolinšek: Stane Tomazin k. g.

Ovce: Jure Lajovic

Alojz Milošič

Vodja predstave in oblikovalec zvoka: Alojz Sedovnik

Lučni mojster: Danilo Korelec

Scenski tehnik: Alojz Milošič

Izdelava lutk, scene in kostumov: Barbara Stupica, Zoran Srdić, Gregor Lorenci,

Iztok Bobič, Sandra Birjukov, Jernej Remše, Marjeta Valjavec, Delo osvobaja

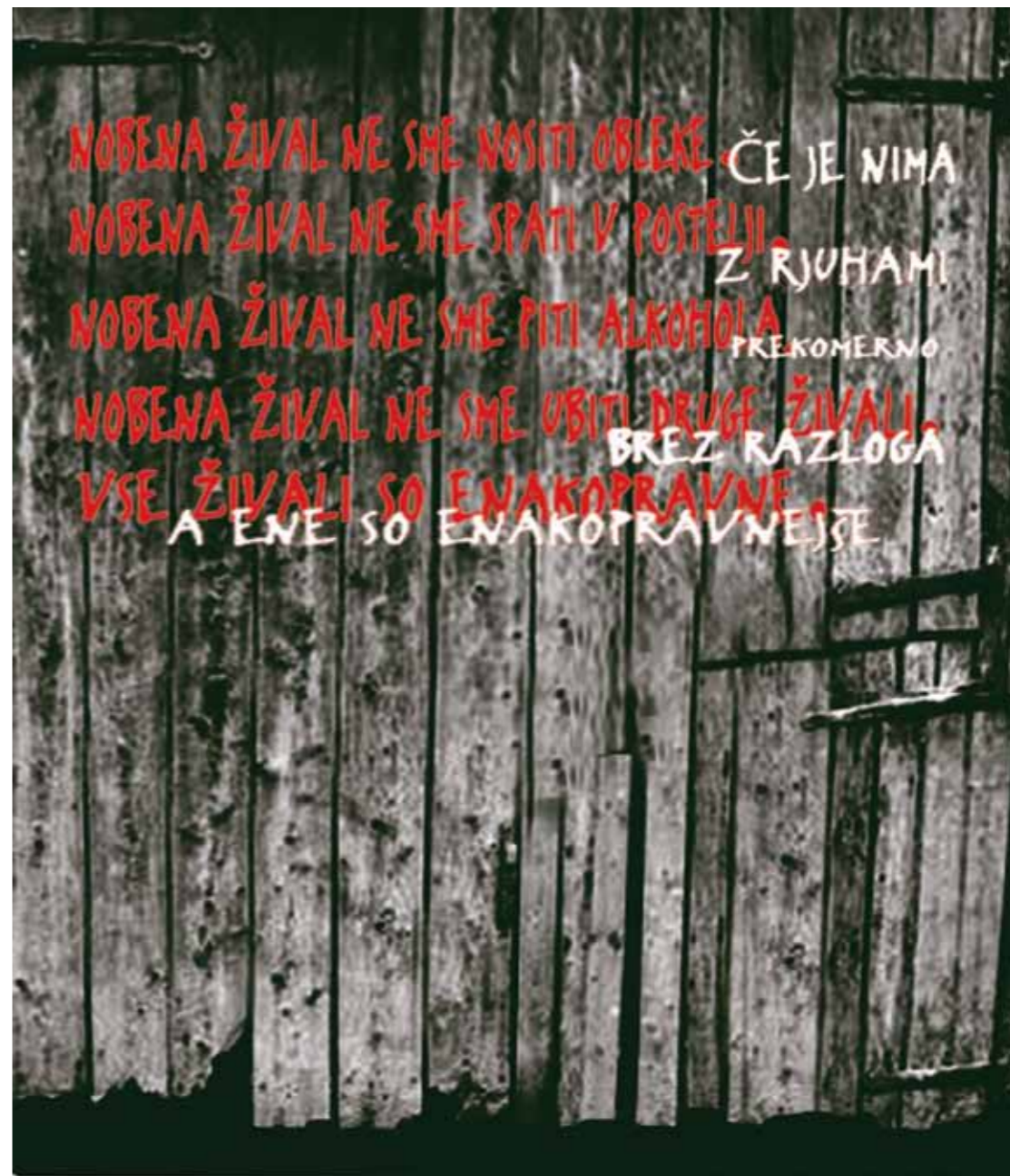
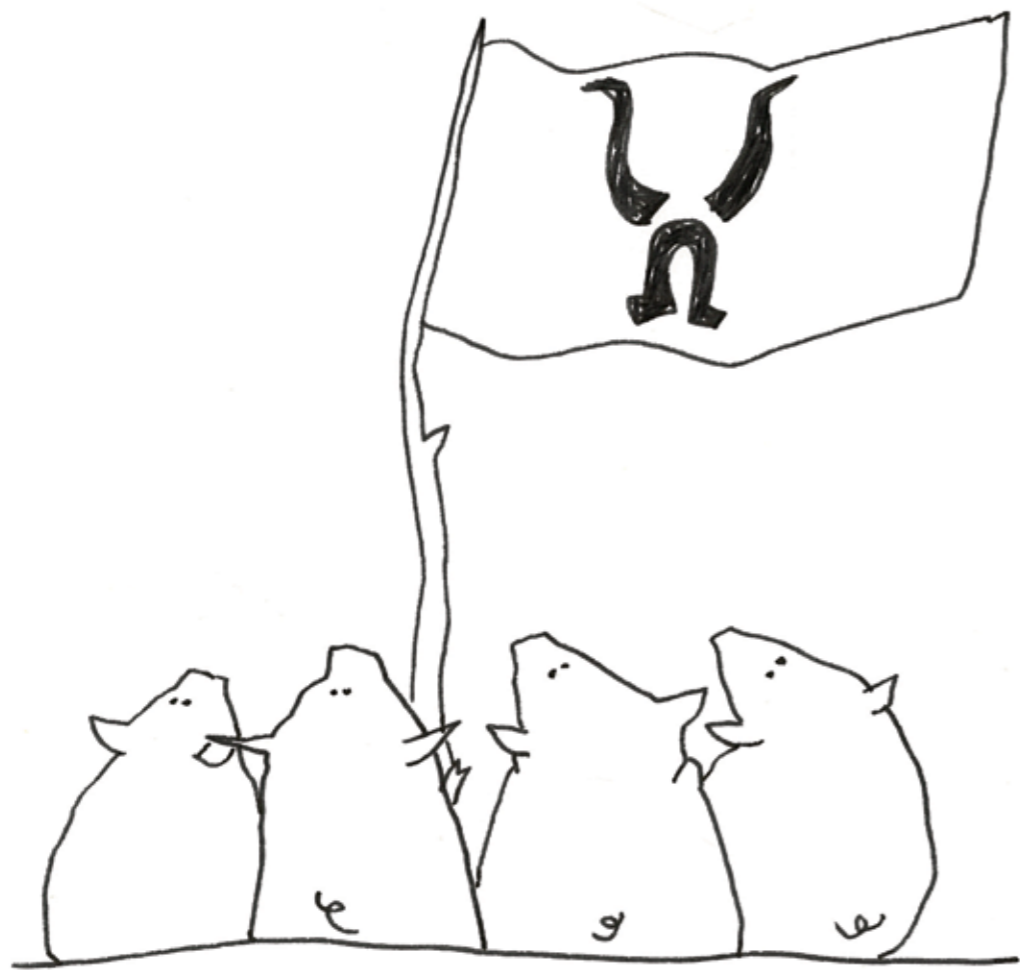
d.o.o., Altos d.o.o., Restavradorstvo Mali d.o.o.

Veliki oder LGL
Premiera: 26. april 2012
Sezona 2011/12
Lutkovno gledališče Ljubljana

Hvala za prijateljsko pomoč pri izdelavi lutk in scenskih elementov Barbari Bulatovič, Slavku Trivkoviču in Empera3zz.

Roman *Živalska farma*, ki ga je George Orwell po nekaj neuspešnih poizkusih izdal avgusta 1945, smo dolgo brali kot kritiko Stalinovega totalitarizma, dejansko pa model ustreza kateremu koli totalitarizmu, tudi danes aktualni plutokraciji. Vprašanja, ki se nam ponujajo, so sledeča: Je pozitivna utopija sploh še mogoča? Kaj ponuditi mladim kot alternativo, če pa se vsak sistem lahko izrodi v različico totalitarizma? Je nujno, da jim ponudimo že izdelan sistem, ali je bolje, da jim privzgojimo vrednote in jih hkrati ves čas opozarjamo na možne napake? Če bodo v preteklosti prepoznali sedanost in se učili za prihodnost, smo potem na dobri poti do boljšega jutri?

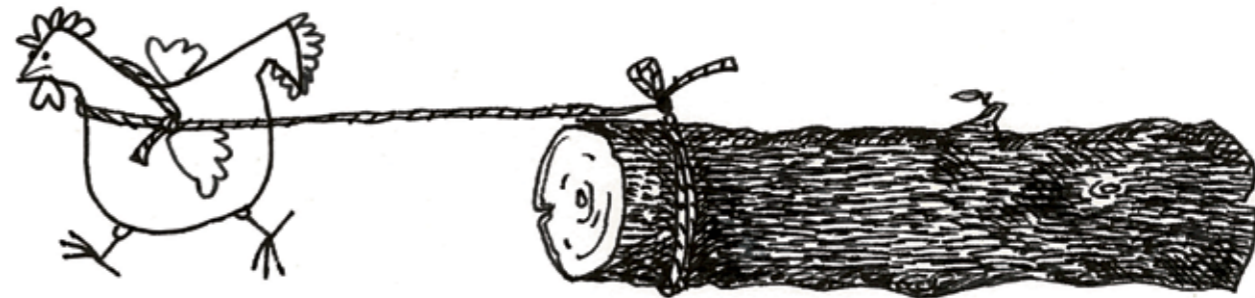

Andrej Rozman Roza

O MOJEM DELU NA TEJ KMETIJI

Mnogi so prepričani, da pisanje po naročilu ni ustvarjalno početje. Sam se s tem nikakor ne strinjam. To, da mi drugi predlagajo, katere teme naj se lotim ali katero besedilo naj dramtiziram, imam namreč za eno največjih sreč v svojem pisateljskem življenju. Ko mi je Vito nekoč davno predlagal, da bi napisal posodobitev *Tartuffa*, ali Davor, naj napišem libreto za opero o Neronu, ali Andrej, naj napišem sodobno zgodbo na način pravljice o repi velikanki, so bile to vzpodbude, ki me niso v ničemer omejevale, ampak so mi zgolj odprle vrata, ki jih sam ne bi našel. Kar sem počel za temi vrati, je bilo zmeraj prepuščeno moji domišljiji in ustvarjalnosti natanko toliko, kot bi bilo, če bi tudi vrata našel sam. Sodelavci so me opozarjali na šibke točke mojega besedila, jaz pa sem se ali strinjal ali pa upiral in boril za svoj prav. Vsakemu od njih pa sem bil hvaležen, da mi je dal priložnost, da podrobneje spoznam še en del tega neskončno velikega in še vedno neumorno rastočega sveta, v katerem je včasih že povsem zabrisana meja med resničnostjo in fikcijo.

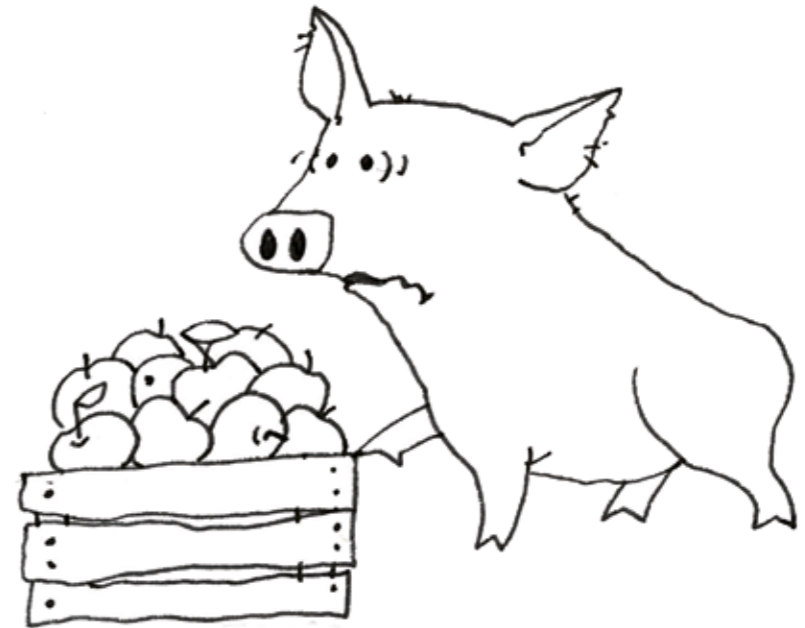
Tako sem bil tudi tokrat, ko me je Jera vprašala, ali bi napisal dramtizacijo *Živalske farme*, najprej hvaležen za možnost, da se podrobneje seznanim z besedilom, ki sem ga poznal zelo površno. Ker sem bil prepričan, da je Orwellova satira predvsem ostra kritika družbenih razmer v nekdanji Sovjetski zvezi in državah, ki jim je vladala komunistična partija, mi je bilo povsem jasno, da bom moral zgodbo nekoliko spremenit in jo napraviti primerno za današnje potrebe. Ob ponovnem branju pa sem na svoje presenečenje odkril, da to ne bo potrebno, saj je satira na račun Stalinove Rusije presenetljivo primerna tudi za naš čas. Bolj kot o komunizmu namreč govori o samoprevari ljudi, hočem reči živali, da bo njihova družba bolj pravična in uspešna, če si bodo vladale same, in o zlorabi oblasti pod krinko prizadevanja za boljšo skupno prihodnost.

Ko sem to ugotovil, sem se dramtizacije lotil z veseljem pričakovanjem že kar nesramno lahkega dela. Zmanjšat bom moral število oseb in prizorišč ter vse skupaj razdeliti na prizore, pa bo. A

sem se spet zmotil. Naletel sem na cel kup drobnih nelogičnosti, ki me kot bralca niso motile. Razlog ni bil v Orwellovi površnosti, ampak v tem, da gre za satiro, ki s pomočjo prispodobe govori o konkretnih zgodovinskih dogodkih. Čeprav je Orwellova zgodba še vedno aktualna prav zato, ker v svojem bistvu ne govori samo o Sovjetski zvezi, se avtor v resnici ves čas naslanja na zgodovinska dejstva. Zato so njeni posamezni deli nekoliko preveč zgodovinski in premalo zgodbarski. Predvsem pa je tako kot vedno, kadar se literatura prenaša v bolj kratkočasen medij, dogajanja preveč in je treba iz velike rastline izluščiti njeno srčiko. To pa nikoli ni tako lahko, kot se sprva zdi.

A ne glede na vse lahko povem, da sem imel s to dramatizacijo zelo veliko veselja. Najbolj hvaležen pa sem bil temu, da sem dobil priložnost napisati nekaj vznesenih sorealističnih pesmi. Pesmi sveta, ki sem ga na srečo zamudil in sem ga doslej lahko opazoval le z ironične distance. In zelo si želim, da bi bilo vedno tako in bi svet patetičnega čaščenja vodje, ideje ali naroda ostal na vse bolj oddaljenem smetišču zgodovine.

Živali vse dežele naše, ko slišite te pesmi glas,
se spomnite, da v lepše čase samo upor popelje nas.

Dovolj je lakote, dovolj trpljenja, dovolj nam je poniževanj,
uprimo se, da ta življenja bodo pripadala le nam.

Raztrgajmo verige, uzde, izpulimo jim vajeti.
Zlomimo jarme, zdrobimo biče, iz sedel vrzimo ljudi.

Spet sladko bodo nam dišala polja, spet jasno naše bo nebo,
čistejša voda bo in več bo sonca, ko k nam prišla svoboda bo.

Imamo mišice in dosti volje, da same vodimo svoj svet.
Brez gospodarjev nam bo vse šlo bolje, le naša bosta mleko in med.

Pšenica, detelja, korenje, repa, koruza, zelje in fižol,
nikoli več ne bo odžiral človek nam najokusnejših plodov.

Pobira jajca nam, nam molze mleko, nam jemlje našo mlado moč,
uprimo se in vse bo naše, tako kot je bilo nekoč.

Živali smo predolga leta ubogale človeški rod.
Prihaja dan, ko bomo same stopile na svobodno pot.

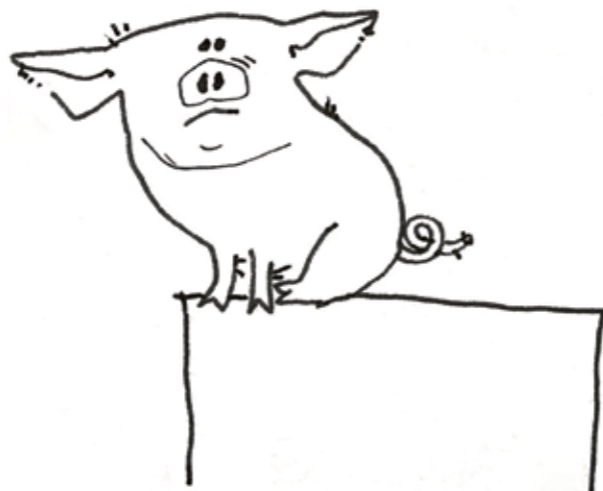
Pobira jajca nam, nam molze mleko, nam jemlje našo mlado moč,
uprimo se in vse bo naše, tako kot je bilo nekoč.

Čeprav so bolj prazna zdaj naša korita,
so lačni želodci, a srca so sita,
saj tudi če zmanjka sena in prosa,
ni še konec sveta,
dokler nas hrani najslastnejša jed –
vera v boljši jutrišnji svet
in dokler vemo, da nam je danes težko samo zato,
da nam bo jutri lepo.

Nekoč vse krivice smo tiho požrle,
ponižno in vdano ljudem smo služile,
potem pa smo dvignile sklonjene glave
in smo zamukale, zarezgetale,
zacvilile, zameketale, zakokodakale,
zakikirikale in zatulile
in smo odvrgele sramotne okove,
jarme zlomile in biče zdrobile
in smo se uprle,
v shrambe in kašče odločno smo vdrle
in hrabro si vzele vse, kar nam pripada,
človeka spodile
in same smo v svojo prihodnost stopile.
Ni nam vedno lahko.
A zdaj ves pridelek samo nam ostane.
In ker nam nihče več ničesar ne vzame

ne potrebujemo vajeti, ne potrebujemo bičev,
saj če garamo, garamo le zase
in za srečnejše, lepše čase
naših ljubljenih mladičev.
In smo se uprle,
v shrambe in kašče odločno smo vdrle
in hrabro si vzele vse, kar nam pripada,
človeka spodile
in same smo v svojo prihodnost stopile.
Ni nam vedno lahko.
A zdaj ves pridelek samo nam ostane.
In ker nam nihče več ničesar ne vzame,
ne potrebujemo vajeti, ne potrebujemo bičev,
saj če garamo, garamo le zase
in za srečnejše, lepše čase
naših ljubljenih mladičev.

Živalska kmetija pomeni nam vse,
kdor jo izda, ta naj v mukah umre.
Nič nas ne ustavi na poti v lepše dni,
živalska kmetija naj večno živi.
Za njo bomo delali tudi noč in dan,
da pravočasno izpolnimo plan.

Z živalske kmetije navdušenje sije,
saj do svobode smo končno prišli.
Konec trpljenja je in tiranije,
za lastno prihodnost zdaj delamo vsi.

Ni nam težko, saj vsa zemlja je naša,
ljubljeni vodja nad nami bedi,
da dobra žetev bo, zdrava paša
in da ne skrenemo s prave poti.

Živalska kmetija, živalska kmetija,
naj se nikoli ti nič ne zgodi.
Za njo se umira, za njo se ubija,
samo da kmetija nam večno živi.

ORWELLOVA POSLANICA

Razmišljanje o Orwellu in romanu *Živalska farma*

Ko časi postanejo pasji, oblast prevzamejo svinje. Orwellovi moralizmi še zapeljujejo, a kakšen je njihov pravi domet danes? Veliki brat je že zdavnaj postal naš hišni ljubljenelec in večerno televizijsko razvedrilo, nekakšen sram in užitek v prebavljivem grižljaju. Ob Twiterju, Facebooku in pametnih telefonih se lahko metodam poseganja v intimo izvirnega Velikega brata le prizanesljivo nasmehnemo. In *Živalska farma*: kako resno ali subverzivno je besedilo še lahko v tem času?

Percepcija Orwella ima zanimivo zgodbo tudi v slovenski zgodovini. Na najbolj znanem montiranem političnem procesu pri nas l. 1947 (t. i. »Nagodetov proces«) je bila *Živalska farma* obremenilno gradivo proti enemu od obtoženih, Francu Snoju. Kot navaja Alenka Puhar v eseju *Orwellovo tihotapljenje na Kranjsko*, se je obtožnica v eni točki točki glasila, »da je od soobtoženega Furlan Borisa in Sirc Ljuba prejemal klevetniško literaturo v angleškem jeziku, po navodilih soobt. Furlan Borisa isto prevajal, razmnoževal na pisalni stroj ter razširjal ... knjigo pod naslovom 'Živalska farma'.«¹ Ta »literarna« obtožba na Nagodetovem

¹ Alenka Puhar, *Orwellovo tihotapljenje na Kranjsko*, v George Orwell, *Živalska farma*, Izbrani eseji, Ljubljana: Mladinska knjiga, 2001, str. 253.

procesu je bila neresnična – Snój je knjigo le bral, ne pa tudi prevajal.

Z *Živalsko farmo* pa se tako ali drugače niso ukvarjale le tajne službe na vzhodni strani železne zaves. V razvijajoči se hladni vojni in ob vedno močnejših protikomunističnih strahovih ZDA v začetku 50-ih let prejšnjega stoletja se je za Orwellovo delo zanimala tudi CIA. Seveda je *Živalska farma* vsaj na prvi, manifestni ravni, očiten Orwellov protest proti Stalinovi Sovjetski zvezi in smeri, v katero se je po njegovem videnju izrodila socialistična revolucija. Zgodovinar Daniel Leab je v študiji *Orwell Subverted: The CIA and the Filming of "Animal Farm"*² (*Sprevrnjeni Orwell: CIA in snemanje Živalske farme*) iz l. 2007 prikazal fascinantno zgodbo o tem, kako je obveščevalna agencija neposredno sodelovala v produkciji britanskega animiranega filma po Orwellovi predlogi v režiji Joy Batchelor in Johna Halasa iz l. 1954. Sodelovanje prek krovne producentske družbe ni bilo le finančno: ker si je CIA obetala protikomunistično propagandno vrednost filma,

² Daniel Leab, *Orwell Subverted: The CIA and the Filming of "Animal Farm."*, University Park: Pennsylvania State University Press, 2007.

je pri njegovem nastajanju aktivno sodelovala. Leab tako navaja, da so bili »investitorji« filma posebej pozorni na čimbolj jasne aluzije na resnične osebe: »Napoleon je Stalin, Snowball (Кепса) je Trockij.« A ker je Trockij kljub rivalstvu s Stalinom še vedno komunist, s katerim naj se gledalec ne bi preveč identificiral, je bilo treba Orwellovo karakterizacijo malo spremeniti: »Investitorji so zahtevali, da je treba Kepco predstaviti kot 'nepraktičnega vizionarja' in 'fanatičnega intelektualca, čigar načrti, če bi uspeli, bi vodili v nič manjšo katastrofo, kot se je zgodila pod Napoleonom'.«³

Kritika stalinizma starega socialista Orwella je bila tako na neki način moteča za oboje: za slovenske staliniste, ki besedila najbrž niso brali, a so slišali, da je protikomunistično, in za njihove ameriške kolege, ki so slišali, da je besedilo protikomunistično, a so po natančnem branju ugotovili, da ga bo treba kar precej spremeniti, če naj bi služilo v namene ideološke propagande.

*

Živalska farma, prvič objavljena avgusta 1945, je besedilo, ki mu je Orwell pripisoval določen prelomni pomen v svojem pisanju: »Prva knjiga, v kateri sem ob popolnem zavedanju, kaj počnem, poskušal združiti politični namen in umetniški namen v celoto.« Še več, njegova

³ Ibid., str. 79.

»pravljica«, kakor je delo opredelil v podnaslovu, naj bi bila tako jasna in samoumevna, da je o njej izjavil: »Če ne govori sama zase, jo smatram za neuspeh.«⁴ Ironično je, da je to postalo besedilo, ki je prav v središču različnih interpretacij, kaj je resnični namen Orwellove kritike.

Eno najbolj eksplicitnih interpretacij lastnega dela je Orwell zapisal v predgovoru k izdaji *Živalske farme* v ukrajinskem jeziku – seveda je šlo za izdajo s protisovjetskim nabojem, namenjeno ukrajinski imigraciji – l. 1947. Orwell piše:

»V zadnjem desetletju sem prišel do prepričanja, da je razgradnja sovjetskega mita nujna, če hočemo oživiti socialistično gibanje. Ob svoji vrnitvi iz Španije sem razmišljal o razkritju sovjetskega mita v obliki zgodbe, ki bi jo zlahka razumel skoraj vsakdo in ki bi jo bilo lahko prevajati v različne jezike. Toda natančna oblika zgodbe mi ni postala jasna do nekega dne (takrat sem živel v majhni vasi), ko sem videl majhnega fanta, starega morda deset let, ki je gnal ogromnega delavnega konja po ozki poti in ga udaril z bičem vsakokrat, ko se je žival hotela obrniti. Tedaj me je presunilo: če bi se živali le zavedle svoje moči, ne bi imeli več nobene oblasti nad njimi, in zavedel sem se, da ljudje izkoriščajo živali na precej enak način, kot bogati

⁴ S. Orwell, I. Angus (ur.), *The Collected Essays, Journalism and Letters of George Orwell* (Penguin, 1971), vol. III, str. 459, cit. v V. C. Letemendia, »Revolution on Animal Farm: Orwell's Neglected Commentary«, *Journal of Modern Literature*, Vol. 18, No. 1 (1992), Indiana University Press, str. 127.

izkoriščajo proletariat. Lotil sem se torej analize Marxove teorije z vidika, ki bi ga lahko imela žival ...»⁵

Orwell nadaljuje, da bi bil z vidika živali (če bi ga lahko izrazile) razredni boj med ljudmi le iluzija; zanje bi bilo pravo razredno nasprotje med živalmi in ljudmi. Ljudje so namreč, ne glede na to, kateremu razredu pripadajo, združeni v tem, da izkoriščajo živali, ki so pod njimi. Iz tega izhodišča si je zamislil prispodobo o spodletelosti ruske revolucije. Izkoriščevalski razred je bil sicer odstranjen, ni pa bil odstranjen moralni vzrok izkoriščanja. To je želja po podreditvi in zaslužnjenju »živali«, ki so pod nami in ki jih vselej najdemo, če se nam za to le ponudi priložnost in moč.

Po pravici povedano je tovrstna »analiza Marxove teorije« razreda in razrednega boja precej šibka. Tudi zgodovinsko gledano neuspeha ruske revolucije in sovjetskega socializma glede emancipacije in osvoboditve ljudi ni mogoče preprosto razložiti z nastankom novega izkoriščevalskega razreda, ki bi po revoluciji zamenjal starega. Glede tega je pravzaprav tudi sam Orwell veliko bolj pronicljiv v 1984, kjer predstavi mehanizme totalitarne kontrole in izkoriščanja na subtilnejši in tudi bolj realističen način kot v *Živalski farmi* – totalitarizem je veliko

⁵ Cit. v B. Crick, »The Making of Animal Farm«, v Harold Bloom (ur.), *George Orwell's Animal Farm*, Philadelphia: Chelsea House, 1999, str. 30.

bolj kompleksen in ga ni mogoče zvesti na problem »svinj na oblasti«.

Tako marksistični literarni teoretik Terry Eagleton, ki sicer Orwella duhovito brani pred preveč zavzetimi kritiki, o njegovem marksizmu pripominja, da Orwellov neposredni stik z Marxom oziroma z Marxovo teorijo ni segal dosti dlje od pudla, ki ga je poimenoval po njem. A vendar, pravi Eagleton, so Orwellove moralistične prispodobe na neki poseben način blizu duhu Marxa in njegove kritike kapitalizma: »Kjer so kontinentalni Evropejci imeli marksizem, smo imeli mi Angleži moralizem. ... Socialistična prihodnost ni zgolj nebulozen utopični ideal, temveč je na neki način imanentno prisotna v sedanosti, in ne bi imela vrednosti, če ne bi bila. Orwell je bil natančno tiste vrste radikalec, ki precej ironično, v tem pogledu sploh ni bil tako drugačen od Marxa.«⁶

V nekem smislu torej moč Orwellove pravljice ni v tem, kar avtor misli, da počne (vsaj v »ukrajinski razlagi«, kjer *Živalsko farmo* povezuje z interpretacijo teze o razrednem boju), ampak v mnogo preprostejšem, intuitivnem moralizmu basni, ki jo podaja. *Živalska farma* za Orwella nikakor ne pomeni odpoved cilju in idealu socialistične revolucije, kakor dokazujejo njegova številna pojasnila. Nasprotno, meni, da

⁶ Terry Eagleton, »Reach-Me-Down Romantic«, London Review of Books, Vol. 25 No. 12 (2003).

mora sovjetski socializem in Stalina izpostaviti moralni kritiki prav zato, da bi rešil socializem, za katerega se sam zavzema. To je Orwellov moralizem, o katerem govori Eagleton in ki je Orwella tudi odtujil bolj »strateško« razmišljajočim glavnim tokovom zahodne marksistične levice, ki se je kritiki stalinizma in Sovjetske zveze, kot je znano, s pomembnimi izjemami izogibala še do svoje kulminacije in zatona po maju 1968. Po svoje je ironično, da je *Živalska farma*, ki bi lahko nastopala tudi kot zgodnji primer samokritičnega pogleda levice na politični razvoj socializma, svoj kulturni status pridobila predvsem kot protisocialistično berilo.

Ob tem njegov neizprosni pogled moralista nikakor ni bil usmerjen samo proti Sovjetski zvezi ali Nemčiji. Lahko si predstavljamo, kako uničujoče kritično je moral zveneti njegov zapis v eseju *Lev in Samorog* iz leta 1941 sredi nemškega obstreljevanja Anglije:

»Če bi bilo žrtvovanje vseh enako, bi bila morala dežele, kot je Anglija, verjetno nezlomljiva. Toda sedaj se ne moremo opreti na nič drugega kot na tradicionalni patriotizem, ki je tu sicer večji kot drugje, toda ne neskončen. Slej ko prej se bomo morali soočiti z nekom, ki bo dejal: 'Saj mi pod Hitlerjem ne bi bilo nič slabše.' A kaj mu lahko odgovorimo – kaj mu lahko odgovorimo in pričakujemo, da bo poslušal –, če navadni vojaki tvegajo svoje življenje za dnevno plačilo v

drobižu, debela gospa s pekinžanom v naročju pa se naokoli prevaža v rolls-royceu. ... *Ta gospa v rolls-royceu bolj škodi morali kot cela flota Göringovih bombnikov.*»⁷

Slavni stavek o gospe v rolls-royceu je ključen za razumevanje »nauka«, ki ga je Orwell želel vložiti v pravljico o živalski farmi. Tisto, kar prepozna kot najbolj škodljivo za moralo medvojne Anglije, je natančno občutek in dejstvo neenakosti. *Družbena neenakost*, poosebljena v podobi aristokratske gospe, ki za skupnost ne žrtvuje nič, in delavskega proletariata, ki žrtvuje vse, je tisto, kar temeljno razkraja družbo. To grozi (še ena temna Orwellova podoba), da bo spodkopalo tla patriotizmu in osnovni lojalnosti državljanov do demokracije, saj se ti vprašajo, ali se je za tako nepravično družbo sploh vredno boriti, četudi je na drugi strani absolutno zlo, kot je Hitler.

To je tisto, kar spodkoplje in nazadnje pokoplje živalsko revolucijo. Emancipatorno vodilo živalske revolucije »Vse živali so enakopravne« (v angl. izvirniku »All animals are equal«) degenerira v svoje popolno nasprotje, v parolo, ki opravičuje neenakost in izkoriščanje – »Vse živali so enakopravne, a nekatere so enakopravnejše«

⁷ »The Lion and the Unicorn: Socialism and the English Genius«, v George Orwell, *My Country Right or Left*, 1940-1943, ur. Sonia Orwell and Ian Angus, vol. 2, Boston: David R. Godine, 2000, str. 87,90. (V George Orwell, *Živalska farma, Izbrani eseji*, je prevedeno prvo poglavje eseja *Lev in samorog: socializem in angleški duh*, navedeni citat je iz neprevedenega drugega poglavja.)

(»All animals are equal, but some animals are more equal than others«). To je tudi morala Orwellove zgodbe: če je Sovjetsko zvezo in stalinizem potrebno obsoditi, je to zato, ker je izdala (za Orwella) osnovni ideal in razlog revolucije, enakost. Za Orwella, moralističnega in egalitarnega socialista, to predstavlja temeljni prekršek. Protisovjetski pamflet je zanj nujen prav zato, da bi zase ohranil moralno opravičilo revolucije in socializma. *Tam* je namreč revolucija zašla iz prave smeri in izdala samo sebe.

Ironija zgodbe je, da je *Živalska farma*, ki jo je Orwell očitno zasnoval kot osebno moralno upravičenje, zakaj še ostati egalitarni socialist (prek prikaza napake, ki naj bi jo storili revolucionarji *tam*), praktično takoj zaživela kot šolsko besedilo nasprotovanja revoluciji ali celo v sistematično propagandni vlogi, kot je odkril Leab. Ironija zato, ker največji nasprotniki socializma prav gotovo ne bi pristali na Orwellov osnovni moralni imperativ – enakost. Gospa Thatcher, moralna in politična junakinja danes vladajoče ekonomsko-politične ideologije – imenujmo jo neoliberalizem –, je imela kaj povedati o enakosti. V nasprotju s stališčem Thomasa Jeffersona baronica Thatcher meni, da ljudje pač nismo ustvarjeni enaki; in če se komu to zdi nepravilno – življenje je pač takšno. Besede, za katere si zlahka predstavljamo, da si jih v brado zamrmra Orwellova gospa v rolls-royceu. Bi politike, ki trenutno vodijo

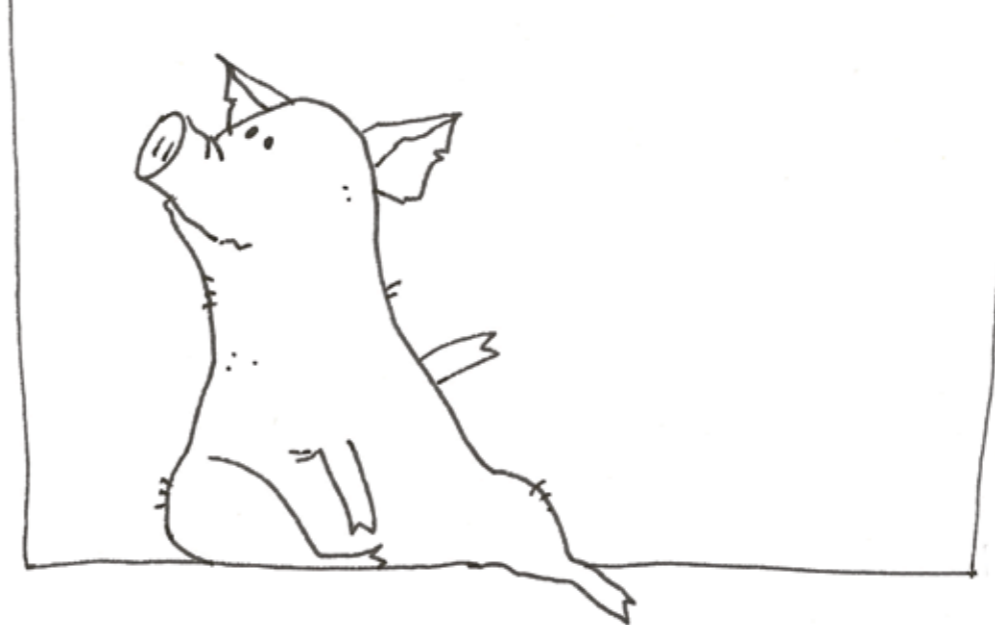
našo evropsko usodo, radi povprašali o teh zadevah? Morda celo po kakšnem komentarju o razumevanju Orwella?

*

Nazadnje se morajo oglasiti živali. Orwell je seveda v svojem opusu ustvaril nekaj najbolj izrazitih živalskih likov literature 20. stol.: podgane iz 1984, podivjani slon iz eseja *Ustreliti slona*, celotna menažerija *Živalske farme*. Vendar Orwell v resnici ni avtor, ki bi sistematično raziskoval globlje plasti meja med človeškim in živalskim in revolucionarne potenciale prehajanja enega v drugo. Ne kot recimo *Kafka*, katerega živalsko-metamorfično literaturo opisujeta Deleuze in Guattari: »Kafkove živali se nikoli ne navezujejo na mitologijo in ne vodijo k arhetipom, ampak so skladne samo z doseženimi stopnjami poživaljenja, s conami osvobojenih intenzitet, v katerih se tako vsebine kot izrazi otresejo svojih form, označevalca, ki jih je formaliziral.«⁸

Deleuze in Guattari želita povedati, da obstaja dimenzija pisanja o živalih, ki je onstran klasične vloge živali v basni ali v arhetipski metafori, kjer žival označuje določeno karakteristiko. Žival za Kafko nič ne *pomeni*, je onstran človeškega kot čista intenzivnost: »So samo še gibanje,

8 Gilles Deleuze, Félix Guattari, *Kafka* (prev. Vera Troha), Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura, 1995, str. 20.

vibracija, prago: živali, mravlje, psi, opice, ščurki se razlikujejo samo po takem ali drugačnem pragu, po takih ali drugačnih vibracijah ...«⁹ Zato v naslednjem koraku, ko gre za prehajanje človeškega v živalsko in obratno, ne govorimo o basni ali o metamorfozi v Ovidijevem smislu. Kafkova metamorfoza (npr. postati hrošč) je nekaj precej bolj korenitega. Je, z besedami Deleuzea in Guattarija, *smer bega*, v resnici edina strategija, ki je – vsaj za Gregorja Samsa – zares revolucionarna.

Kljub vsej naklonjenosti do Orwella, zaradi katere smo poskušali pokazati, da *Živalska farma* ni kontra-revolucionarno besedilo, moramo namreč priznati, da ga v resnici težko označimo za pro-revolucionarnega. Klasična forma moralne basni

o živalih – ali pravljice, *fairy tail*, kot besedilo podnaslovi Orwell – je omejujoča, ne odpre vseh potencialov intenzivnosti, ki jih omogoča metamorfoza v žival. Ampak ali ni prav lutka od vseh gledaliških form najbolj primerna, da odpre pot *postajanja*? *Živalsko farmo* zato morda tokrat lahko gledamo kot pot fizične transformacije, ki je nobeno gledališče ne omogoča v takšni meri kot lutkovno. To predstavlja veliko pričakovanje, tudi za Orwella temnega.

dr. Luka Omladič, filozof, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

9 Ibid.

ANDREJ ROZMAN ROZA

Rojen v Ljubljani leta 1955 je otroštvo preživel med Podhosto pri Dolenjskih Toplicah, Münchnom in Ljubljano. Šolal se je v Ljubljani, vse do trenutka, ko je študij slovenistike na Filozofski fakulteti prekinil, ker ni hotel odstopiti od prepričanja, da so se tudi Slovenci razvili iz živali. Iz protesta se je začel ukvarjati z uličnim gledališčem, ki ga je pripeljalo med samozaposlene v kulturi, med katerimi mu gre tako dobro, da si že vse od osamosvojitve sam plačuje vse prispevke, od leta 1995 pa je tudi davčni zavezanec. Piše in nastopa za občinstvo od dveh let do zadnje ure. Od leta 2003 ima svoje gledališče Rozinteater, od leta 2009 pa je tudi kenguru verske skupnosti tistih, ki verjamejo, da je v Sloveniji možen nič-odstotni davek na vse proizvode, ki širijo temelj slovenske države, slovenski jezik.

VITO TAUFER

Režiser Vito Taufer, ki je od leta 1989 zaposlen v Slovenskem mladinskem gledališču, s svojimi uprizoritvami nedvomno sodi v sam vrh slovenskih gledaliških ustvarjalcev. Njegovo ustvarjanje obsega več kot osemdeset režij dramskih predstav in šest opernih režij. Za nekaj svojih projektov je ustvaril tudi scenografijo, kostumografijo in glasbo. Njegove predstave so stalnica slovenskih in mednarodnih festivalov po Evropi in v Mehiki. V Lutkovnem gledališču Ljubljana je režiral predstavi *Ta veseli dan ali Matiček se ženi* ter *Hamlet*. Za svoje delo je prejel številne nagrade in priznanja.

BARBARA STUPICA

Veliko je gledaliških, lutkovnih pa tudi filmskih projektov, npr. (A)torzija, ki jih zaznamujejo vizualna razmišljanja kostumografije in scenografije Barbare Stupica. Je soustvarjalka vizualnih podob mnogih predstav Vita Tauferja, Barbare Hieng Samobor, Matjaža Pograjca, Ivana Peternelja ... Veliko ustvarja v Lutkovnem gledališču Ljubljana, v Slovenskem mladinskem gledališču, v SNG Drama Ljubljana in v Operi, njene podobe pa so zaznamovale tudi izjemno število projektov na neodvisnih gledaliških in plesnih odrih. Za svoje delo je prejela več nagrad.

Rada bi: "Hišo z visoko ograjo, ful hud avto, vse možne gospodinjske aparate, največji TV, de bi mi bli vsi fouš, pa vsak dan v šoping v BTC. To bi blo neki, ane?"

MITJA VRHOVNIK SMREKAR

Slovenski skladatelj Mitja Vrhovnik Smrekar je najbolj znan kot avtor gledališke in filmske glasbe v Sloveniji, na Hrvaškem, v Franciji, Italiji, Avstriji in Litvi. Od leta 1989 je napisal glasbo za več kot sto gledaliških predstav in trinajst celovečernih filmov. Je tudi avtor resne glasbe (komorna opera *Ime na koncu jezika*, dva godalna kvarteta, dvojni violinski koncert *Volver*, oratorij *Meduse* ...). Redno sodeluje z gledališči Drama SNG Ljubljana, Slovensko mladinsko gledališče Ljubljana, Miniteater Ljubljana, Gledališče ITD Zagreb. Za svoje kompozicije je prejel nagrado zlata ptica, dve nagradi Borštnikovega srečanja, nagrado pierrot v Bolgariji in nagrade Marulić, žar ptica in HC Assitej na Hrvaškem. Je član glasbene skupine Bossa de Novo, v kateri igra tolkala.

DOMAČA PEKA

nekaj sladkega

* * *

Igriška 3, 1000 Ljubljana, info@domačapeka.si, 01 4325 341

